

Innhold

Forord	11
Innledning	13
Du og jeg	13
Østenfor sol og vestenfor måne	14
Mellom kontroll og spenning	14
Vitenskapens mål: forklaring og erkjennelse	15
Broen av forståelse	16
Et spørsmål om «du»-kunnskap?	16
Eller et spørsmål om å kjenne meg selv?	17
Et spørsmål om kontekst og språk?	18
Vitenskapsteori	20
Vitenskapsteori som hverdagsspeil	20
DEL I DEN STORE SAMMENHENGEN	23
1 Tema med variasjoner	27
Eva Berge, en dag i september	27
Hva skal vi med Eva Berge?	32
Er teksten sann?	32
Fokus på fakta	34
Tingene	34
Diagnostisering	35
Problemløsning	36
Fokus på Evas «jeg»	37
Evas bilde av seg selv	37
Eva som sykepleier	37
Eva som kollega og leder	39
Eva og direktøren	40
Tekst og kontekst	41
Eva i sine kontekster	41
Leseren i sin kontekst	42
Språkspilletts grammatikk	43

Eva og doktor Larsen	44
Hovedpunkter	46
Oppgaver	47
2 Vitenskapsteori – teoriens teori	48
Hva kan vi vite om virkeligheten?	48
Hva er en teori?	48
Hva er vitenskap?	50
Hvordan oppstår vitenskapelig kunnskap	51
Hva skal helse- og sosialarbeidere med vitenskapsteori?	53
Sensibilitet og refleksjon	54
Teori og praksis	56
Sjel og legeme?	56
Teori fødes av praksis, og praksis fødes av teori	58
Hva er en god teori?	60
Hovedpunkter	65
Videre lesning.	66
Oppgaver	66
3 Kunnskapens mange ansikter	68
Om ryggplager og kunnskap	68
Epistemologi er læren om kunnskap.	70
Å vite at, og å vite hvordan	71
Påstandskunnskap	72
Objektiv kunnskap om deg og ditt tilfelle.	72
Absolutt sikker kunnskap	73
Subjektiv kunnskap	74
Om meg selv og mitt tilfelle	74
Subjektiv kunnskap er relativ	76
Fortrolighetskunnskap	79
Erfaringsbasert kunnskap	80
Taus kunnskap	81
Kroppslig kunnskap	83
Relasjonell kunnskap	84
Kunnskap om det rette, det vakre og det guddommelige	86
Moralsk kunnskap	86
Estetisk kunnskap.	89
Religiøs overbevisning	91
Kunnskapen har mange ansikter – og hva så?	93
Hovedpunkter	95
Videre lesning.	95
Oppgaver	96

4 Kampen om mennesket	97
In vino veritas?	98
Fem behandlere forklarer	99
En fortelling på tre nivå	102
Det empiriske nivå	103
Det fortolkende nivå	103
Det vitenskapsteoretiske nivå	105
Menneskesynet i fagteoriene	109
Et «syn» medfører praksis	109
Evidensbaserte teorier	110
Fokus på valget	113
Kontekst- og språkfokuserende teorier	114
Menneskesyn i helse- og sosialfagene	115
Menneskesyn – et spørsmål om standpunkt	116
Hovedpunkter	116
Videre lesning	117
Oppgaver	117
DEL II VITENSKAPSTEORIER	119
5 Med fornuften bak rattet	122
Hypotetisk deduktiv motorsykkelfeil	123
Positivismen	124
Historikk	125
Verden er en gigantisk kommode	128
Drømmen om enhetsvitenskapen	131
Bare det som kan bevises, er sant	135
Empirisk kunnskap om verden, og logisk kunnskap om språket	136
Jakten på skjulte mønster: årsak–virkning-kjeden	139
Hva kan vi lære av den logiske positivismen?	141
Kritisk rasjonalisme	143
Uoppnåelig objektiv sannhet	144
Pseudovitenskap	144
Ekte vitenskap	145
Kritisk rasjonell diskusjon	146
Opprøret	147
Thomas Kuhn	147
Paul Feyerabend	153
Vitenskapen er utfordret – leve mangfoldet	154
Metodeperspektiv	155
Induksjon	156

Deduksjon	159
Selvreferanseproblemet	161
Hypotetisk-deduktiv metode	162
Kvantitative forskningsmetoder	165
Datapresentasjon	166
Hovedpunkter	168
Videre lesning.	168
Oppgaver	169
6 «Og eg ser på deg ...»	170
Jeg ser.	171
Jeg er aleine	172
Men jeg kan forberede meg	173
Jeg i relasjonen	173
Hermeneutikk	174
Historikk	174
Fenomenologi	177
Å tolke utsagn og handlinger	179
Forforståelse	181
Den hermeneutiske sirkel	188
Hermeneutikk og tolkning	194
Hermeneutikk som tolkningssystem	196
Den andre – og jeg	200
Den andres ansikt.	201
Våre liv er forviklet med hverandre	202
Hermeneutikk i nyere helse- og sosialarbeid	205
Kvalitative metoder	206
Feltarbeid	207
Observasjon	208
Halv- og ustrukturerte intervjuer	208
Litteraturstudier, kildegranskning	209
Forforståelsens betydning	210
Hovedpunkter	210
Videre lesning.	211
Oppgaver	211
7 Vi snakkes	213
Vi skapes av ord i kontekst	214
Jeg-ets fall og språkets vekst	215
Kritisk teori	215
Aldri mer Auschwitz – med fornuftens hjelp.	216
Kriterium for hva som er godt?	217

Tre former for handling	218
Kritisk fornuft	220
Freud som forbilde	221
Systemverden og livsverden	222
Diskursetikk	224
Tre slags vitenskap	224
Aksjonsforskning som metode	227
En norsk kritiker: Hans Skjervheim	228
Positivismekritikk	228
Marxismekritikk	229
Målstyringskritikk	230
Systemteori	230
Bakgrunn	231
«Det heiter ikkje eg no lenger – heretter heiter det vi»	232
En forskjell som gjør forskjell	234
Metakommunikasjon	235
Kartet er ikke terrenget	236
Språkspillet teori	239
Ludwig Wittgenstein, språkets filosof	240
Språket som avbildning av verden	241
Hva man kan tale om, og hva man bør tie om	242
Språket som spill	243
Et språkspill er som et parti sjakk	245
Wittgenstein og vår hverdag	245
Postmodernisme	247
Det moderne mennesket	248
Det postmoderne mennesket	249
Den postmoderne tilstand	251
Postmodernisme som kunnskapsteori	251
Makt og diskurs	254
Michel Foucault	255
Selvets konstruksjon	255
Galskapens diskurs	256
Makt	258
Genealogisk metode	261
«Brukeren» som eksempel	262
Foucaults prosjekt	263
Sosial konstruksjonisme	264
Berger og Luckmann	266
Sosial konstruksjon av <i>hva?</i>	268
Konstruksjonistisk vitenskap – deskriptiv eller frigjørende?	270
Relativisme?	271

Er naturlovene sosiale konstruksjoner?	273
Intensjonalitet	274
Konstruksjonisme – en konstruksjon?	275
Kritisk realisme.	275
Virkeligheten finnes	276
Naturvitenskap og samfunnsvitenskap	277
Hva er kritisk realisme kritisk til?	278
Metode.	279
Underliggende mekanismer – en konstruksjon?	280
Vitenskapsstriden	281
Vitensavslørere og vitensskapere	282
Fronetisk samfunnsvitenskap	284
Fredsslutning i vitenskapsstriden?	286
Sammendrag	286
Aktive metoder.	287
Hovedpunkter	288
Videre lesning.	288
Oppgaver	290
Teoretikere – en oversikt.	291
8 Ethiske perspektiver på praktisk forskning	292
Barmhjertighetsprinsippet	292
Etterprøvbarhet – troverdighet	293
Forskningseffekten	293
Ethiske dilemma.	294
Avslutning	296
En positivistisk oppsummering.	296
En hermeneutisk oppsummering	297
Endelig oppsummering	298
Litteratur	300
Ordforklaringer	307
Stikkord	310